

Nr 137.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1950/51 till centraldepån för blindas arbeten m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

(3:e avd.)

I propositionen nr 1 har Kungl. Maj:t under femte huvudtiteln, punkt 93, föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, för budgetåret 1950/51 till Driften av centraldepån för blindas arbeten beräkna ett anslag av 187 000 kronor.

Därefter har Kungl. Maj:t i propositionen nr 166, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för den 17 februari 1950, föreslagit riksdagen att dels fastställa av departementschefen föreslagen stat för centraldepån för blindas arbeten, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1950/51, dels för budgetåret 1950/51 å driftbudgeten under femte huvudtiteln anvisa till Driften av centraldepån för blindas arbeten ett förslagsanslag av 175 000 kronor och till Bidrag till de blindas förenings försäljningsverksamhet ett anslag av 40 000 kronor, dels för samma budgetår å kapitalbudgeten under fonden för låneunderstöd till Lån till de blindas förenings försäljningsverksamhet anvisa ett investeringsanslag av 100 000 kronor, dels ock medgiva, att det å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1945/46 anvisade investeringsanslaget till Lån till uppförande i Stockholm av en byggnad för blinda må disponeras jämväl under budgetåret 1950/51.

I propositionen behandlas först, i huvudsaklig anslutning till en av statens sakrevision den 30 december 1949 avlämnad utredning, vissa spørsmål angående centraldepåns uppgifter m. m., varefter upptagits medelsbehovet för budgetåret 1950/51 samt frågan om fortsatt disposition av visst anslag.

Vissa spørsmål angående centraldepåns uppgifter m. m.

I propositionen redovisas utförligt statens sakrevisions utredning jämte däröver avgivna yttranden. Härutinnan torde få hänvisas till propositionen s. 4—22.

När statsmakterna fattade beslut om inrättande av centraldepån för blindas arbeten, avsågs att centraldepåns huvuduppgift skulle vara att upphandla och till de blinda hantverkarna försälja material för deras borst- och korgtillverkning. Centraldepån skulle emellertid också handha försäljningen av den överskottsproduktion, som icke kunde försäljas av hantver-

karna själva eller genom de lokala organisationernas förmedling. Under den första tiden av centraldepåns verksamhet förelågo svårigheter att erhålla material för de blindas tillverkningar. Däremot var avsättningen av produkterna, som under krigstiden varit mycket god, ännu icke förknippad med några svårigheter. Sådana framträdde dock ganska snart. F. n. möta enligt föreliggande uppgifter avsevärda svårigheter för de blinda att finna avsättning för sina tillverkningar. Anledningen härtill torde främst vara, att konkurrensen från industriens sida ökat sedan råvarutillgången blivit bättre. Vidare anses utvecklingen gå i riktning mot en alltmer markerad centralisering av inköpen, vilket minskar möjligheterna för de enskilda hantverkarna och de lokala organisationerna att göra sig gällande. I viss mån torde den omständigheten inverka, att på några håll organisationer, som tidigare medverkat vid avsättningen av blindtillverkade varor, numera inskränkt eller nedlagt sin verksamhet.

Centraldepån åsamkades under sin första verksamhetstid en förlust av ca 72 000 kronor. Kungl. Maj:t uppdrog den 24 september 1948 åt statens sakrevision att företaga en översyn över ifrågavarande verksamhet och formerna för dess bedrivande. Utredningsresultatet föreligger nu. Det mest väsentliga problem, som sakrevisionen fått att taga ställning till i samband med utredningen, har varit frågan om försäljningen av de färdiga varorna och organisationen för densamma.

Sakrevisionen har icke föreslagit någon förändring beträffande centraldepåns försäljning av material åt blinda hantverkare. Däremot anser sakrevisionen, att försäljningen av de manliga blinda hantverkarnas alster icke bör ske i statlig regi. Sakrevisionen har föreslagit en provisorisk lösning, innebärande att ifrågavarande verksamhetsgren skall överlåtas till De blindas förening och bedrivs i dennas namn men med statens stöd i form av förlagskapital, bidrag till driftkostnaderna och medgivande att utnyttja centraldepåns lokaler och personal. Sakrevisionen har härvid utgått ifrån att staten måste medverka till att avsättningen av de blindas varor främjas genom en förstärkt försäljningsorganisation.

Departementschefen ansluter sig till sakrevisionens uppfattning på denna punkt. De påtalade olägenheterna med en försäljningsverksamhet beträffande färdiga varor i statlig regi anses göra det önskvärt, att en annan form kan finnas för denna verksamhet. Ehuru det föreslagna provisoriet anses förknippat med uppenbara olägenheter tillstyrkes, att försäljningen överlåtes till De blindas förening. Frågan om den definitiva organisationen förut-sättes skola upptagas till behandling sedan ett par års erfarenhet av den provisoriska anordningen vunnits.

Enligt sakrevisionens förslag skulle staten och föreningen insätta vardera 150 000 kronor som förlagskapital för färdigvaruförsäljningen. Av statens kapitalinsats skulle 100 000 kronor uppvägas av en minskning med detta belopp av centraldepåns förlagskapital. Med hänsyn bl. a. till att de internationella handelsförhållandena fortfarande nödvändiggöra en tidvis stor lagerhållning och därför föranleda betydande behov av kapital, föreslås icke

någon minskning av centraldepåns kapital. Statens insats för färdigvaruförsäljningen föreslås dock samtidigt begränsad till ett räntefritt lån å 100 000 kronor. En ökning av insatsen till 150 000 kronor anses böra göras beroende av huruvida det visar sig möjligt att minska centraldepåns kapital.

I enlighet med det anförda föreslås å kapitalbudgeten under fonden för låneunderstöd anvisat ett investeringsanslag av 100 000 kronor under rubriken Lån till de blindas förenings försäljningsverksamhet. Såsom villkor för lånet förutsättes skola föreskrivas, att det skall återbetalas i den händelse föreningen nedlägger sin ifrågavarande verksamhet. Lånet föreslås löpa räntefritt. Frågan om avskrivning av nämnda anslag anses böra upptagas till prövning först i samband med ställningstagandet till den definitiva organisationen av ifrågavarande verksamhet. Vidare tillstyrkes sakrevisionens förslag, att till bidrag till driftkostnaderna för försäljningsverksamheten å driftbudgeten anvisas ett anslag av 40 000 kronor.

Vad beträffar materialdepån vid hantverksskolan i Kristinehamn för blinda män, ha vid upprepade tillfällen förslag om nedläggande av denna depå framlagts. Det väsentliga motivet till att dessa förslag icke bifallits har varit en önskan att avvakta erfarenhet från centraldepåns verksamhet, innan frågan om kristinehamnsdepåns bestånd slutgiltigt avgöres. Sistnämnda depå handhar, liksom f. n. är fallet med centraldepån, försäljning både av råmaterial för de blinda hantverkarna och av färdiga varor, i detta fall sådana som tillverkats av eleverna vid hantverksskolan. Av den utredning som framlagts av sakrevisionen framgår, att minst två tredjedelar av kristinehamnsdepåns kunder i fråga om råmaterial även äro kunder hos centraldepån. Någon olägenhet för de blinda hantverkarna anses därför knappast vara att befara om materialförsäljningen vid depån nedlägges. Hantverksskolans styrelse, vilken liksom skolöverstyrelsen avstyrkt sakrevisionens förslag, har också lagt huvudvikten vid att försäljningsmöjligheterna i fråga om de av skolans elever tillverkade varorna skulle försämrans om depån nedlägges. Departementschefen kan icke finna denna invändning bärande. Försäljningen av färdiga varor har endast uppgått till ett belopp av ca 30 000 kronor för år. Denna försäljning anses vid behov kunna ske genom De blindas förenings planerade försäljningsorgan. Icke heller de av skolöverstyrelsen och hantverksskolan åberopade pedagogiska skälen anses nödvändiggöra ett bibehållande av depån. Avgörande vikt har tillmätts de rent ekonomiska skäl, som tala för ett nedläggande. Departementschefen har på denna grund kommit till den uppfattningen, att depån nu bör nedläggas. Det under fonden för förslag till statsverket till depån anvisade beloppet, 20 000 kronor, föreslås skola återbetalas. Ett belopp av 10 000 kronor av överskottsmedlen ställes till förfogande såsom rörelsekapital för försäljningen av elevarbeten. Återstoden redovisas över budgeten. Vidare föreslås, att ett belopp av 6 000 kronor till personal vid hantverksskolan övergångsvis beräknas för nästa budgetår under centraldepåns driftkostnadsanslag. Detta anses motiverat med hänsyn till arbetet med depåns avveckling och ordnandet av nya former för försäljningen av elevarbetena.

Vissa brister anses fortfarande vidlåda den inre organisationen inom blinddepånämnden och depån. Departementschefen har för avsikt att upptaga till övervägande i vilken utsträckning mera preciserade bestämmelser rörande nämndens och depåns verksamhet böra meddelas.

Försäljningspriserna anses icke kunna fixeras så exakt, att vare sig vinst eller förlust uppstår. Prissättningen anses därför böra ske i syfte att någon liten nettovinst skall uppstå samt att denna balanseras i syfte att användas t. ex. för att täcka förlust i samband med en kraftigare prissänkning.

Medelsbehovet under driftkostnadsanslaget för budgetåret 1950/51.

Sakrevisionen har för budgetåret 1950/51 beräknat för avlöningar vid centraldepån ett belopp av 95 000 kronor och för omkostnader ett belopp av 72 000 kronor. Jämfört med det för innevarande budgetår anvisade anslaget innebär detta en minskning med 20 000 kronor. Departementschefen har i stort godtagit denna beräkning. Övergångsvis beräknas dock ett belopp av 6 000 kronor för personal vid hantverksskolan i Kristinehamn. Vidare föreslås att det för arvoden till nämndens ledamöter avsedda beloppet uppräknas med 2 000 kronor. F. n. åtnjuter en av nämndens ledamöter arvode med 2 400 kronor för år och en annan arvode med 1 200 kronor för år. Nämndens ordförande och övriga ledamöter åtnjuta icke ersättning. Det anses rimligt, att ordföranden tillerkännes arvode med visst belopp för månad. Övriga ledamöter, som nu icke ha ersättning, anses böra erhålla arvode för sammanträdesdagar. De närmare bestämmelserna rörande arvoden anses skola utfärdas av Kungl. Maj:t med hänsynstagande till den tjänstgöring ordföranden och ledamöterna ha vid centraldepån.

Anslaget föreslås anvisat förslagsvis med en högstbestämd avlöningspost och en förslagsvis beräknad omkostnadspost. Kungl. Maj:t förutsättes kunna medgiva överskridande av sistnämnda post, i den mån så erfordras för bestridande av fria frakter samt transporter i övrigt. Anslaget har upptagits till 175 000 kronor, varav till avlöningar 103 000 kronor och till omkostnader 72 000 kronor.

Fortsatt disposition av visst anslag.

För beredande av lämpliga bostäder och arbetslokaler åt blinda samt för att de blindas förening i sin allmänna blindvårdsverksamhet skulle få tillgång till mera ändamålsenliga lokaler för administrations- och andra ändamål anvisade riksdagen å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1945/46 till Lån till uppförande i Stockholm av en byggnad för blinda ett investeringsanslag av 500 000 kronor (prop. 1946: 2 s. 103, statsutsk. utl. nr 17, rd. skr. nr 21).

1949 års riksdag medgav, att nämnda anslag finge disponeras jämväl under budgetåret 1949/50 (prop. 140, statsutsk. utl. nr 117, rd. skr. nr 205).

Då byggnadstillstånd numera beviljats för ifrågavarande byggnad och då det anses osäkert, om anslaget kan utbetalas före utgången av budgetåret 1949/50, hemställas om riksdagens bemyndigande att disponera anslaget även under nästa budgetår.

Motioner.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Werner* och *De Geer* (I: 450) och den andra inom andra kammaren av herr *Nilsson* i Kristinehamn *m. fl.* (II: 545), har hemställts, *dels* att riksdagen måtte bevilja de begärda medlen till omorganisation av försäljningsverksamheten av blindas arbeten men samtidigt uttala, att innan försäljningsverksamheten, på sätt som föreslås i propositionen, överlåtes på de blindas förening, det överväges, om icke försäljningsverksamheten med större utsikter till framgång borde under centraldepåns ledning anförtros de lokala försäljningsorgan, som redan i stor utsträckning finnas, och att de anslagna medlen därvid användas till understödande av dessa lokala försäljningsorgan och till inrättande av nya dylika, *dels ock* att riksdagen måtte uttala att den depå för försäljning av arbetsmaterial, verktyg m. m. till blinda hantverkare och blindarbeten, som finnes inrättad vid hantverksskolan för blinda män i Kristinehamn, under alla förhållanden bör fortbestå på grund av den betydelse denna verksamhet har för de blinda hantverkare, som utbildas vid skolan.

Beträffande de skäl, motionärerna anført till stöd för sina förslag, hänvisas till motionen II: 545.

Utskottet.

Statsmakternas stöd för främjande av blinda hantverkares utkomstmöjligheter lämnas f. n. *dels* genom att tillhandahålla arbetsmaterialier, *dels* ock genom att i viss utsträckning försälja av dem tillverkade produkter. Det synes ur flera synpunkter angeläget, att dessa stödformer anpassas efter utvecklingen, så att de blinda därav kunna draga den största möjliga nyttan. Av de i propositionen redovisade utredningarna synes framgå, att förhållandena på sistone undergått vissa förändringar främst genom att svårigheterna ökat att avsätta de blindas tillverkningar och att som en följd härav högre krav kunna komma att ställas på statsmakternas stöd i nämnda avseende. Utskottet anser därför även för egen del en omprövning av de hittillsvarande formerna för verksamheten vara påkallad.

Vad till en början angår försäljningen av material åt blinda hantverkare sker denna f. n. genom centraldepån för blindas arbeten. Av sakkrevisionens utredning framgår, att denna försäljning uppvisar en synnerligen stor spridning, vad antalet kunder beträffar, och att försäljningarna

per kund räknat i många fall uppgå till endast obetydliga belopp. Härigenom uppkomma förhållandevis stora kostnader för centraldepån, vilket minskar depåns möjligheter att till förmånligt pris tillhandahålla materia- len. Någon ändring av nuvarande organisation anses emellertid icke möjlig eller lämplig att genomföra. Utskottet har för sin del icke något att erinra mot att centraldepåns verksamhet på detta område fortsättes i oförändrade former, men vill i anslutning till vad sakrevisionen anfört understryka, att en rationalisering bör eftersträvas. I den mån möjligheter härtill föreliggga genom att vidmakthålla och förstärka samarbetet med de frivilliga hjälpporganisationerna, böra dessa tillvaratagas.

Sakrevisionen har kommit till den uppfattningen, att centraldepån hit- tills icke kunnat tillfredsställande fylla sin uppgift, när det gäller försäljning av färdiga varor. Av flera skäl anses, framför allt vid en stegrad försäljning, uppenbara olägenheter vara förenade med att bedriva densamma i statlig regi, och förslag ha därför framlagts att som ett provisorium överföra denna verksamhet till de blindas förening. I motionerna I:450 och II: 545 har föreslagits en decentralisering av försäljningarna till de lokala försäljningsorgan, som redan finnas, och att dessa organ erhålla visst stöd från statsmakternas sida. Verksamheten skulle då fortfarande stå under centraldepåns ledning.

I likhet med motionärerna anser utskottet det i hög grad angeläget, att icke sådana åtgärder vidtagas, som minska de lokala frivilliga organens intresse att bidra till ifrågavarande verksamhet. Det försäljningsarbete, som bedrivs genom dessa, kommer givetvis allt framgent att vara av stor betydelse för att avsätta de blinda hantverkarnas produkter. Att döma av de i propositionen redovisade utredningarna synas emellertid avsättningssvårigheterna ha ökat avsevärt genom såväl skärpt konkurrens från industrien som en tendens från köparnas sida att alltmera centralisera sina inköp. En ökad överskottsproduktion, som icke kan försälas av hantverkarna själva och de frivilliga lokala organisationerna, torde därför otvivelaktigt vara att emotse. Under sådana förhållanden måste enligt utskottets mening eftersträvas såväl en intensifiering av de frivilliga lokala organisationernas försäljning som förbättrad central avsättning av överskottsproduktionen. De skäl, som anförts mot att denna försäljning bedrivs i statlig regi, har utskottet funnit bärande, och utskottet tillstyrker förslaget att på försök överföra verksamheten till de blindas förening. Enligt utskottets mening böra möjligheterna till intimt samarbete med de frivilliga hjälpporganisationerna härigenom snarare förbättras än försämrats. Utskottet kan alltså icke tillstyrka förslaget i nyssnämnda motioner, att försäljningen kvarstår under centraldepåns ledning och helt baseras på de lokala försäljningsorganen, men vill understryka, att man under försökstiden följer utvecklingen icke minst i fråga om dessa organs förutsättningar att bedriva sin verksamhet.

Vad i propositionen föreslagits om tillhandahållande av förlagskapital och bidrag till driftkostnaderna för försäljningsverksamheten har icke föranlett någon erinran från utskottet.

I propositionen föreslås vidare nedläggande av materialdepån vid hantverksskolan i Kristinehamn. Denna depån tillhandahåller f. n. material åt berörda hantverkare på samma sätt, som sker vid centraldepån för blindas arbeten. Vidare bedrivs vid depån viss försäljning av färdiga produkter, huvudsakligen elevarbeten. I nyssnämnda motioner har hemställts, att depåns verksamhet får fortsätta.

Kostnaderna för ifrågavarande materialdepå äro, såsom framgår av propositionen, förhållandevis begränsade och ha under sistförflutna budgetår uppgått till ca 13 000 kronor. Då verksamheten vid depån givit visst överskott, kan emellertid underskottet i realiteten anses mindre. Såvitt utskottet kunnat finna, torde ett nedläggande av depån icke i nämnvärd grad förbättra möjligheterna för bedrivande av verksamheten vid centraldepån för blindas arbeten. Därtill kommer, att en viss försäljning av elevarbeten under alla förhållanden torde behöva bedrivas vid hantverksskolan, vilket i kostnadhänseende beräknas kräva i det närmaste lika stora belopp som den nuvarande verksamheten. Såsom styrelsen för skolan anført, måste fördelar ur flera synpunkter även vara förenade med att f. d. elever genom materialförsäljningen kunna stå i kontakt med skolan. Av här anförda skäl har utskottet kommit till den uppfattningen, att, i avvaktan på erfarenheter av den nu föreslagna omorganisationen av försäljningsverksamheten, vissa olägenheter kunna vara förenade med ett nedläggande av kristinehamnsdepån. Den synes böra få fortsätta med sin verksamhet efter i huvudsak oförändrade grunder ytterligare någon tid. Det slutliga ställningstagandet beträffande depån bör därför enligt utskottets mening uppskjutas.

Vid bifall till vad utskottet således anført, torde det för avlöningar vid centraldepån för blindas arbeten beräknade beloppet böra höjas med i runt tal 4 000 kronor till 107 000 kronor.

Utskottet tillstyrker förslaget om fortsatt disposition av investeringsanslaget till Lån till uppförande i Stockholm av en byggnad för blindas.

Under återopande av det anförda får utskottet med tillstyrkande i övrigt av Kungl. Maj:ts förslag hemställa,

att riksdagen må

I. i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 450 och II: 545, i vad de beröra medelsanvisningen,

A. fastställa följande stat för centraldepån för blindas arbeten, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1950/51:

Stat.

1. Avlöningar	107 000
2. Omkostnader, <i>förslagsvis</i>	72 000

Summa kronor 179 000;

B. för budgetåret 1950/51 under femte huvudtiteln anvisa
1) till *Driften av centraldepån för blindas arbeten* ett förslagsanslag av 179 000 kronor;

2) till *Bidrag till de blindas förenings försäljningsverksamhet* ett anslag av 40 000 kronor;

C. till *Lån till de blindas förenings försäljningsverksamhet* för budgetåret 1950/51 under fonden för låneunderstöd anvisa ett investeringsanslag av 100 000 kronor;

II. medgiva, att det å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1945/46 anvisade investeringsanslaget till *Lån till uppförande i Stockholm av en byggnad för blinda* må disponeras jämväl under budgetåret 1950/51;

III. i anledning av motionerna I: 450 och II: 545, till den del de icke behandlats under I., i skrivelse till Kungl. Maj:t giva tillkänna vad utskottet ovan anfört.

Stockholm den 9 maj 1950.

På statsutskottets vägnar:

MARTIN SKOGLUND

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit

från första kammaren: herrar Karl Andersson, Mannerskantz, Ohlon, Gustaf Karlsson, Iwar Anderson, Heiding, fröken Andersson, herrar Berling, Sundelin, Leander, Johan Eric Ericson, Näsström, Hesselbom, Ivar Persson och Andrée; samt

från andra kammaren: herrar Skoglund i Doverstorp, Malmborg i Skövde, Svensson i Grönvik, Andersson i Malmö, Mårtensson i Uddevalla, Ståhl, Åkerström, Pettersson i Dahl, Thapper, fröken Elmén, herrar Persson i Vinberg, Birke, Wedén, fru Ericsson i Luleå och herr Henriksson.